

УДК 37.068:316.613.43

ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ДЛЯ ПРОФІЛАКТИКИ БУЛІНГУ

Мочернюк В.Б., Заяць В.В.

Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника

Анотація. У роботі представлені результати досліджень волонтерської діяльності студентів факультету фізичного виховання і спорту по запобіганню булінгу в процесі шкільного фізичного виховання. Мета дослідження – за допомогою волонтерської діяльності студентів спеціальності «Середня освіта (Фізична культура)» провести профілактичну роботу з упередження булінгу серед школярів. В результаті роботи виявлені поширеність різновидів шкільного булінгу школярів різної статі молодшого та середнього шкільного віку.

Ключові слова: волонтери, студенти, школярі, булінг.

Постановка проблеми й аналіз результатів останніх досліджень. Одним із стратегічних завдань модернізації системи вищої освіти, окреслених у Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки, є інтеграція в європейський і світовий соціокультурний простір [6]. Це вимагає організації ефективної системи самостійної, позанавчальної, професійно орієнтованої діяльності студентів. В той же час порівняно нещодавно увага суспільства була звернута на проблему булінгу (цькування) в шкільній освіті [5]. Міністр освіти і науки України Ганна Новосад заявила, що з системи шкільної освіти України необхідно повністю ліквідувати страх. Якщо його не позбутись, говорити про щасливих українців буде неможливо.

Застосування волонтерства для підвищення ефективності підготовки фахівців з одночасним вирішенням назрілих практичних завдань тільки починається. Основними труднощами, які перешкоджають їх впровадженню, виступають відсутність практики його застосування в нашій країні, неможливість прямого перенесення зарубіжного досвіду і відсутність наукових розробок їх ефективного застосування [1, 2, 3, 4].

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Наукова робота виконана відповідно до теми «Теоретико-методичні основи диференційованого фізичного виховання в дошкільних закладах освіти, школах і позашкільних установах» (№ державної реєстрації 016U003890).

Мета дослідження – за допомогою волонтерської діяльності студентів спеціальності «Середня освіта (Фізична культура)» провести профілактичну роботу з упередження булінгу серед школярів.

Відповідно до мети дослідження нами були сформульовані **задачі**:

1. Виявити основні мотиви та готовність студентів, майбутніх вчителів фізичної культури, до різних видів волонтерської діяльності.
2. Залучити студентів-волонтерів до профілактичної роботи з упередження проявів булінгу серед школярів.
3. Встановити і проаналізувати найбільш поширені форми булінгу, що проявляються в процесі занять шкільною фізичною культурою.

Методи й організація дослідження. Дослідження ґрунтувалося на застосуванні комплексу методів наукового пізнання: аналіз спеціальної літератури, документальних матеріалів, матеріалів мережі Інтернет; структурно-функціональний аналіз; опитування; методи математичної статистики.

Дослідження схильності до волонтерської діяльності проводились протягом 2017 – 2019 рр. серед студентів та магістрів (n1=48, n2=24).

Результати і дискусія. За допомогою розробленої авторської анкети було проведено опитування студентів бакалаврату та магістратури спеціальності «фізична культура» щодо їх участі та відношення до різних аспектів волонтерської діяльності. Серед студентів 14,3% та 8,3% магістрів на даний момент брали участь у волонтерстві, ще 53,3% студентів та 41,7% магістрів

відмічали зацікавленість у добровольчій діяльності. В той же час, тільки 33,3% магістрів та 14,3% студентів доводилось брати участь у підготовці і проведенні безкоштовних консультацій та занять з фізичної культури і масового спорту. Ніхто з магістрів та 21,4% студентів брали участь в організації дозвілля, «літніх майданчиків» для дітей з особливими потребами та дітей з малозабезпечених родин. Жоден з магістрів та студентів не брав участі в заходах, пов'язаних із запобіганням уживанню алкоголю та наркотиків школярами. 80% магістрів та 78,5% студентів брали участь у благодійних заходах. Жоден з магістрів та 28,6% студентів брали участь у заходах, спрямованих на надання послуг дітям і людям похилого віку. 80% магістрів та 92,7% студентів оцінюють позитивно свою здатність вільно і впевнено спілкуватися з людьми будь-якого соціального рівня. Тільки 8,3% магістрів та 7,1% студентів декларують готовність займатись безоплатною працею 8 год на тиждень, більшість – 50% магістрів та 57,1% готові виділити мінімум часу не більше 1 години на тиждень. Така ж кількість студентів готова витратити 8 і більше год на тиждень на оплачувану роботу, а серед магістрів цей показник становить 75%.

У роботі молодіжно-студентських організацій брали участь 21,4% студентів та 25% магістрів. Усі відзначили свою участь у прибираннях території, будівельно-опоряджувальних роботах. 58,3% магістрів та 42,8% студентів брали участь у зборі та здачі коштів на благодійні проекти, 57,1% студентів – тільки у здачі коштів. 66,7% магістрів та тільки 14,1% студентів вважають, що волонтерську діяльність повинні організовувати самі студенти, решта бачить у ролі організаторів деканат та кафедри.

41,7% магістрів та 42,8% студентів займались спортивним суддівством та організацією спортивно-масових заходів. 41,7% магістрів декларували готовність до спортивно зорієнтованої волонтерської роботи. У той же час серед студентів мала готовність до участі у спортивно орієнтованій діяльності, а найбільшу популярність серед побажань здобув догляд тварин.

Серед студентів, які мали найкращі оцінки за навчання та проходження педагогічної практики, відношення та участь у волонтерській роботі можна охарактеризувати як помірно позитивну, серед найактивніших учасників волонтерської діяльності спостерігалась добра та задовільна успішність. Серед студентів та магістрів, які найменше цікавились та брали участь у волонтерській та наблизеній до неї діяльності і мали найменшу готовність до такої діяльності, успішність виявилась найнижча.

Продовження досліджень схильності студентів спеціальності «фізична культура» до волонтерської діяльності було доповнено пропозицією здійснити заходи серед учнів ЗОШ по виявленню та превентивних заходах щодо булінгу (цькування) школярів, що виникають в процесі підготовки та проведенню урочних і позаурочних дій, пов'язаних з фізичною культурою. Одночасно з проведенням роз'яснювальної профілактичної роботи по упередженню девіантної поведінки серед учасників освітнього процесу студентами, які прийняли пропозицію, було проведене анкетування серед учнів, щодо встановлення їхнього відношення та особистого досвіду зі шкільного булінгу передусім пов'язаного з фізичною культурою. Для цього школярів молодшого (n1=64 7-9 років) та середнього шкільного віку (n1=62 10-12 років) тестували по підготовленій анкеті, а результати анкетування були опрацьовані методами математичної статистики.

Серед учнів молодшої групи свідками булінгу виявились 66,7% та 83,3% серед старшої. Особливо значне зростання в групі учениць старшої групи у порівнянні з молодшою – всі 100% відмітили, що були свідками образ одних учнів щодо інших. Але якщо в молодшій школі найчастіше такі події траплялись на перервах – 66,7%, то в старшій групі на перервах 41,7% випадків, але вже 16,7% відзначили, що конфлікти здійснювались в позаурочний час. Якщо в молодшій групі тільки дівчата відзначили кібербулінг, то вже серед 10-12 річних школярів обох статей показники вирівнюються навіть з невеликим випередженням у хлопців. 50% молодшої групи та 75% старшої вважають, що зазнавали образ у школі. У дівчат 10-12 років показники майже подвоюються у порівнянні з 7-9 річними, а в хлопців 10-12 років сягають 85,7%. Визнали, що кривдили інших 8,3% молодшої групи та 25% старшої. Причому у всіх випадках школярі, які обрали пункт, що вони самі займались образами інших, також зазнавали образ. Всі учні старшої та 83,3% молодшої групи відзначають що у школі є учні, які регулярно зазнають знущань з боку

інших школярів чи вчителів. Випадки, коли в з'ясування стосунків роздягальні перед уроком фізичної культури школярі підтвердили 41,7% молодшої групи та 58,3% старшої. Особливо часто відбувається з'ясування стосунків серед хлопців віком 10-12 років – 71,4% відзначили цей факт. Але і на уроках фізичної культури відбувались конфлікти із застосуванням фізичної сили підтвердили 50% молодшої групи та 66,7% старшої. Серед хлопців віком 10-12 років цей показник становить 85,7%. 66,7% молодшої групи та 58,3% старшої доводилось захищатись від фізичних нападок в школі. Не мали потреби захищатись здебільшого ті школярі, які в попередніх пунктах обирали також позицію, що вони не зазнавали образ в школі 60%.

Висновки:

1. Студенти та магістри випускних курсів спеціальності «Середня освіта. Фізична культура» позитивно ставляться до добровольчої діяльності в цілому, проте більшість проти надання пілг волонтерам при вступі до ВНЗ, призначенні стипендій, працевлаштуванні. Всі досліджувані не мали досвіду організації превентивної роботи серед дітей щодо запобігання девіантної поведінки.

2. Серед студентів найбільше охочих займатися допомогою тваринам. Серед магістрів зростає частка готових займатись добровільною допомогою людям з особливими потребами, людям похилого віку, дітям, брати участь в організації різного роду спортивних заходів. В обох групах більшість готова займатись аналогічною діяльністю при умові оплати праці і незначна кількість готова таку ж кількість часу працювати безоплатно.

3. Від молодшої до середньої школи зростає частка дітей, які відзначають наявність шкільного булінгу, зокрема зростають показники цькування в позаурочний час, кібербулінгу, підвищується частка дітей які відзначають наявність образ з боку вчителів до учнів так і умисного ображення учнями вчителів.

4. Шкільна роздягальня стає місцем з'ясування стосунків для більшої частини учнів середньої школи. Особливо часто відбуваються конфлікти серед хлопців віком 10-12 років, також можливі перевищення допустимих норм фізичної взаємодії безпосередньо на уроці фізичної культури.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці та впровадженні науково обґрунтованих професійно-орієнтованих програм волонтерської роботи у підготовці майбутніх фахівців з фізичної культури по запобігання булінгу.

Література

1. Бойко І.А. Добровольча діяльність в олімпійському спорті : дис. на здобуття ступеня канд. фіз. вих. і сп. 24.00.01. / НУФКіС. Київ, 2018. – 206 с.
2. Мочернюк В.Б. Волонтерська діяльність студентів факультету фізичного виховання і спорту. Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура. 2019 Берез 26; 33; – С. 166-171
3. Петренко І. В., Ждамірова Ю., Риндін Б. Історичні етапи становлення та розвитку волонтерства в світі. Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту: збірник наукових праць. Харків. 2017. С. 212-218. URL: <http://hdafk.kharkov.ua/ua/naukova-robota/dsrтет4> (дата звернення 24.09.2019).
4. Файзуллин И.Ф. Формирование общекультурных компетенций у студентов вузов физической культуры и спорта в процессе волонтерской деятельности на крупных спортивных мероприятиях : дис... канд. пед. наук: 13.00.08. / Поволжская гос. акад. физ. кул., Казань, 2017. – 152 с.
5. Юшко О.В. Профілактика девіантної поведінки учнів основної школи України: дис... канд. пед. наук: 13.00.01. / О.В. Юшко. – Х., 2012. – 200 с.
6. Цілі сталого розвитку 2016–2030 // [Інтернет] – URL: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku>

VOLUNTEERING ACTIVITIES AS A PRECAUTION OF BULLYING

Mocherniuk V.B., Zaiats V.V.

Summary. The paper presents the findings on the Faculty of Physical Education and Sport students' volunteering activities to prevent bullying in the course of school physical education. The aim of the study is to carry out bullying preventive maintenance among secondary school students with the help of voluntary work by the students majoring in "Secondary Education (Physical Education)". The prevalence of school bullying types among primary and secondary school age students of both sexes has been revealed.

Key words: volunteers, students, pupils, bullying.